

Nieuwjaarstoespraak Commissaris van de Koning in Noord Brabant

Wim van de Donk

11 januari 2018

I BEGROETINGEN EN INTRO

-Begroetingen (voorafgaand aan uitreiking Erepenning)

Namens het provinciebestuur, Gedeputeerde Staten en Provinciale Staten (veel oud-Statenleden aanwezig!) onze wensen voor een voorspoedig en gezond en succesvol nieuw jaar 2018.

Wij vinden het een groot voorrecht U allemaal hier vanmiddag te mogen ontvangen, dankbaar dat U er bent.

Tekent de grote betrokkenheid bij de provincie en onderling. Wij hebben weer veel aan U te danken: van de vereniging voor Kleine Kernen tot aan ASML: we maken het in Brabant samen. We ontwerpen Brabant samen. Welkom!

In het bijzonder wil ik welkom heten:

Brabantse Burgemeesters die voor het eerst (in hun nieuwe functie) op deze nieuwjaarsreceptie zijn...

Judith Keijzers (Oirschot),
Hanne van Aart (Loon op Zand),
Theo Weterings (Tilburg),
Dilia Blok (Someren),
Kees van Rooij (Meierijstad) en
Miranda de Vries (Etten-Leur).

Jack Mikkers was er natuurlijk al eerder, maar is er nu als de nieuwe burgemeester van onze hoofdstad!!

U ziet de opkomst van de vrouwelijke burgemeesters! Bijna 30% van de Brabantse burgemeesters is nu vrouw. Na de verkiezingen zullen er weer de nodige vacatures zijn!

Welkom aan Burgemeester en Wethouders van Waalre, de gemeente waar wij ook dit jaar in september weer onze gevallen herdenken, en daarna vieren dat wij 74 jaar bevrijd zijn van fascisme, terreur en geweld.

Tekst nieuwjaarstoespraak commissaris van de Koning 11 januari 2018- alleen de uitgesproken tekst geldt.

En dat we konden bouwen aan democratie en rechtstaat. Symbool ook voor onze strijd tegen georganiseerde criminaliteit en ondermijning. Het gemeentehuis dat door een aanslag werd verwoest, is uit zijn as herrezen.

Complimenten aan het gemeentebestuur, laat het een duidelijk teken zijn: wij zullen de strijd doorzetten en winnen!

Bijzonder woord van welkom aan de vertegenwoordiging van de Vlaamse Regering, Axel Buyse. We koesteren de warme verhouding met onze Vlaamse en Brabantse vrienden aan de overzijde van de nog immer betreunde grens.

Welkom aan Marcel van Bijnen, onze nieuwe provinciesecretaris en zijn team!

Maarten Baas en Familie (INSTARTEN FILM)

II UITREIKING EREPENNING AAN MAARTEN BAAS

Besturen is ontmoeten. Maar ook geldt: besturen is ontwerpen.

Design thinking.

We hebben er dit jaar van de Stijl veel bij stilgestaan, mee geëoefend.

Verbeeldingskracht, ik zeg het nadrukkelijk nog eens, is zo nodig voor alle grote vragen waarvoor we staan.

Schoonheid is een doel in zich zelf, en een poort naar het ware en het goede.

Collega van Merrienboer en ik gaan vrijdagohtend in gesprek met studenten van Academie Sint Joost, zij helpen ons met nieuwe manieren en inzichten, ontwerpen.

Dat is telkens zo inspirerend.

Tekst nieuwjaarstoespraak commissaris van de Koning 11 januari 2018- alleen de uitgesproken tekst geldt.

In 2017 stonden we er vaak bij stil –zie ook de expositie- en het leek het provinciebestuur een goed idee om Brabants meest prominente en ook internationaal zeer gewaardeerde ontwerper, kunstenaar, auteur-designer Maarten Baas bijzonder te eren.

Opgeleid in Eindhoven, internationaal doorgebroken, zijn werk is te zien in alle grote wereldsteden. Een der meest invloedrijke ontwerpers van begin 21^e eeuw. Lid van de Koninklijke Academie voor Kunsten en Wetenschappen.

Hide and Seek. Tentoonstelling nu, laat dichters in de catalogus reflecteren op zijn werk.

Ingmar Heytze dichtte, geïnspireerd op de SMOKE-collectie:

De ruimte voor iets nieuws, dat is mijn geschenk

Brabant. Dat is ook: de ruimte voor iets nieuws. Zonder al te zeer gehinderd door bestaande indelingen, op zoek naar creatieve ruimte, rebels, ruimte voor serendipiteit, telkens geworteld in ambachtelijkheid.

Autonoom, intellectueel, humoristisch, breed werkend: architectuur, design, interieurs, decors, performances.

Zie de mooie stoelen in onze vitrine als een kleine ingang naar zijn omvattende werk. Of ga binnenkort kijken in zijn atelier hier in onze hoofdstad.

Grote traditie op design en innovatie in onze provincie. Wezenlijke bijdrage aan ons culturele klimaat, betrokken bij onze maatschappelijke opgaven. Meester van de verbeelding, ontwerp en innovatie.

Langjarige bijdrage en een hoge kwaliteit. Gedeputeerde Staten, daartoe gemachtigd door Provinciale Staten, hebben daarom besloten de provinciepenning en daarmee het Ereburgerschap van de provincie Noord-Brabant toe te kennen aan Maarten Baas.

III NIEUWJAARSTOESPRAAK

Brabant veranderde en verandert door, Brabant wordt opnieuw ontworpen.

(Anton van Duinkerken/Martien Coppens, Noord Brabant, Edel en Schoon, pp. 22-23)

Ik begin mijn toespraak met een citaat van een groot Brabander, uit Bergen op Zoom afkomstig, bij de meesten bekend als Anton van Duinkerken.

‘Wat verdwijnt mag aanminnig geweest zijn, en wat komt onzeker, maar tussen gisteren en morgen verbijsterd, dienen wij het ogenblik van heden te beleven als een kans. Voor Noord-Brabant lijkt deze kans niet ongunstig.’

2018: wordt dat het jaar van de veranderingen die we nodig hebben? Van de resultaten die we echt moeten boeken?

Tekst nieuwjaarstoespraak commissaris van de Koning 11 januari 2018- alleen de uitgesproken tekst geldt.

Zijn onze kansen –wederom- gunstig?

De tekenen zijn goed: jaren met een acht duiden op verandering, op hoop, op een nieuwe *mindset* (1848/1918/1968)

1848: het onrustige revolutiejaar in Europa, spanningen tussen Thorbecke en Willem II/III, verhaal van de twee pennen. Een goed bestuurder heeft altijd twee pennen in de binnenzak!

1918: Einde van de Grote Oorlog, Nederland vooral met zichzelf bezig. Grondslagen voor een vooral verzuild bestel dat zo'n vijftig jaar stand hield, ook de Tweede Wereldoorlog overleefde. Maar het kraakte en piepte, veel veranderingen ook toen.

1968: Dat laatste 'revolutiejaar' is dit jaar precies 50 jaar geleden.

Veel kiemen van de ingrijpende veranderingen waarmee we nu te maken hebben zijn toen gezaaid.

-1968: Een vermoeide verzuiling en een relatief gesloten politiek systeem werd uitgedaagd door een jonge generatie die onder het banier van democratisering feitelijk vroeg om meer openheid, ruimte en participatie, emancipatie.

Het lijkt alsof we aan het begin van een nieuwe cyclus staan. Was het een onvoltooide revolutie?

Huidige situatie vraagt wel om een nieuwe analyse: de samenleving is veranderd, er staan andere opgaven op de agenda. Een ander ethos.

En de traditionele vormen en praktijken van de democratie staan onder druk: er is zelfs sprake van een geloofwaardigheidsprobleem.

De burger lijkt vooral consument te zijn van een opgewonden toeschouwersdemocratie.

Met name onder de generaties die het alternatief voor de democratie niet zelf hebben beleefd, verliest de democratie aan geloofwaardigheid.
Is het iets van het verleden of van de toekomst?

-1968: De eerste tekenen van een grote aanslag op de kwaliteit van water, bodem en lucht drongen door.

Tegelijkertijd ontstond de culturele basis van een welhaast ongeremde cultuur van consumeren die de basis voor een echte oplossing van het juist ontluikende duurzaamheidsvraagstuk al vanaf het begin af aan wankel maakte.

Noodzakelijke transitie komen moeizaam van de wal, doorbraken zijn nodig, maar vragen tijd en zetten verhoudingen tussen oude en nieuwe belangen op scherp. Ook in onze provincie.

Tekst nieuwjaarstoespraak commissaris van de Koning 11 januari 2018- alleen de uitgesproken tekst geldt.

-1968: Een in het licht van die tijd begrijpelijke maar nu duidelijk uit balans zijnde wending naar het 'ik', een verkorreling van het wij en het samen.

We moeten die balans herstellen, maar dat wordt lastig in een samenleving die er intussen heel anders uit is gaan zien.

Een 'nieuw soort wij', het is nodig, maar lijkt vreselijk ingewikkeld geworden in een samenleving waarin het radicale het nieuwe normaal *lijkt* te zijn geworden.

Ik zeg nadrukkelijk lijkt, want ik realiseer me dat de (sociale) media het beeld systematisch uitvergroten.

Maar lees ook nog eens na in de mooie studie die Brabantkennis heeft gemaakt. Mind the gap. Mind the gaps, is wellicht een betere titel.

Er zijn veel nieuwe, vaak samenvallende, scheidslijnen, en het onderlinge vertrouwen staat onder druk.

Onze Koning gebruikte een treffend beeld: wellicht is de enige plek waar we elkaar allemaal nog tegenkomen het ziekenhuis.

Dat gegeven wijst op een zieke samenleving. Zelfs in de dorpen, ooit bakens van gemeenschapszin, staat de onderlinge samenhang hier en daar al onder druk.

Pas op voor de retropie, de weg vooruit is niet de weg terug.

1968: Een cultuur van protest verdrong de kunst van het compromis. De kunst van het samen beloven. Schreeuwen en roepen, met stenen gooien in het glazen huis dat we geworden zijn, het is soms ronduit onaangenaam en onbeschaafd. Taal beschadigt.

Een cultuur van vrijheid die zonder verantwoordelijkheid wordt gedacht eindigt in tirannie.

Kunnen we zo de toekomst in, de opgaven aan? We zullen wel moeten. Brabant in beweging! Samen!

Wezenlijke opgaven voor onze Brabantse samenleving

Turbulentie en verandering vooral ook door een aantal lange termijntrends die stevig beginnen door te werken.

Ik noem in het bijzonder de wijze waarop wij moeten inspelen op de oorzaken en de gevolgen van een sterk veranderd klimaat.

Het fysieke klimaatsysteem, het economische en geopolitieke klimaat, het sociale klimaat.

De drie zijn natuurlijk wel te onderscheiden, maar de heftigheid en verstrekkendheid van de veranderingen in alle drie die systemen hangt samen en vraagt om alertheid, creativiteit, innovatie, om verbeeldingskracht en verbindingskracht.

Tekst nieuwjaarstoespraak commissaris van de Koning 11 januari 2018- alleen de uitgesproken tekst geldt.

Er staat immers veel op het spel. Namelijk dat wat ons het meest dierbaar is of althans zou moeten zijn: de toekomst van onze kinderen en kleinkinderen.

We hebben geen keuze anders dan ambitieus te werken aan veranderingen en verbeteringen.

Er is, zoals Philip Blom het mooi zegt, geen Planeet B.

Blom analyseert in zijn nieuwste boek 'Wat op het spel staat' al even erudiet als genadeloos de toestand waarin we ons bevinden.

Waarom, zo laat hij een historica over vijftig jaar van nu vragen, 'klampten de mensen zich in die tijd -onze tijd!- zo vast aan een economisch model dat gevaarlijk en achterhaald was. Waarom zijn er geen massademonstraties en gewapende opstanden geweest om een snelle en resolute verandering teweeg te brengen?

Waarom hebben ze hun eigen wetenschappers niet geloofd?

Over wetenschap gesproken: zelfs die staat onder druk door bedenkelijk gedrag van leiders, door politisering.

Ik stel voor dat we daar het komende jaar met zijn allen scherp op zijn. Als we ook die wetenschap als bakken verliezen, zijn we ver van huis.

Plofklas won de wedstrijd om het woord van het jaar terecht van *genderneutraal* en *nepnieuws*.

Het gegeven dat we moesten meemaken dat wordt gefraudeerd met onderzoeksgegevens, WODC rapporten worden aangepast aan politieke belangen, is een van de dieptepunten van het afgelopen jaar. Dat geldt evenzeer de fraude met mest.

Dit soort kwesties raakt diep ons vertrouwen in een van de fundamenten van de democratie: eerlijk spelen.

Ik citeer hier graag Hannah Arendt, uit haar boek '*The Origins of Totalitarianism*'.

'Before mass leaders seize the power to fit reality to their lies, their propaganda is marked by extreme contempt for facts as such, for in their opinion facts depends entirely on the power of man wo can fabricate it.'

Daarom is blijvend investeren in democratie en rechtstaat een wezenlijke opdracht. Wezenlijk fundament voor eerlijke verhoudingen, in samenleving, in de economie.

Ook het komende jaar.

Ik spreek hier mijn grote waardering uit voor al die Brabanders die zich kandideren voor een zetel in een van onze 64 gemeenteraden.

Tekst nieuwjaarstoespraak commissaris van de Koning 11 januari 2018- alleen de uitgesproken tekst geldt.

Sommigen spreken ook deze dagen weer van een gesloten kartel, maar de regels van de politieke mededinging zijn wellicht nog wel meer open en transparant dan die van de economische mededinging.

Nieuwe geluiden, inzichten: democratie is een lerend soort van open besluitvorming, geweldloos, dichtbij en van alle mensen en open en laagdrempelig voor nieuwe en nog zwakke signalen vanuit de rand van het systeem. Gericht op besluitvorming, geborgd door een systeem van checks & balances.

Democratie is ook: beschermen tegen een al te vlotte inspiratie door een opgewonden tijdgeest. Daarom die checks & balances. Daarom zijn de instituties en ambten altijd groter dan mensen die ze leiden en vervullen.

Dat belang van draagvlak en open staan voor nieuwe signalen moet goed afgewogen worden tegen het belang van vlotte besluitvorming omwille van de grote opgaven die om tempo vragen.

Prudentie is prima, dralen is de dood in de pot.

Een gemeenteraad is volksvertegenwoordiging, de arena van verschil maar ook de assemblée waarin besluiten moeten worden genomen.

Dat wordt er niet makkelijk op. We hebben, in bestuursrecht, omgevingsrecht en strafrecht, ingewikkelde systemen gebouwd.

We hebben een ingewikkelde systeemwereld gemaakt die soms echt onnodig complex is door compartimenten en sectoren die ons meer aan het verleden dan aan de toekomst doen denken.

De nieuwe omgevingswet is een echte maar ook zeer noodzakelijke poging een halt toe te roepen aan de daarmee gemoeide en vaak onnodige juridisering van verhoudingen. Het past om in een democratie weer meer ruimte te geven aan bestuurlijke afwegingen, het maatwerk wordt het nieuwe normaal. Dat is zeer nodig.

Die systeemwereld is intussen bovendien maar al te vaak de 'leefwereld' geworden van daarop parasiterende slimme en ondermijnende vormen van criminaliteit, die in grenzen, tussen landen, tussen overheidsorganisaties, binnen sectoren, vooral kansen zien voor hun kwalijke praktijken.

Daarom ben ik trots op de Task Force, het RIEC en alle diensten die intelligent samenwerken om te zorgen dat de kwade krachten het niet winnen.

Er is nog veel te doen.

Soms zijn we nog ronduit naïef bezig.

Hier in Brabant vinden we het nieuwe Justitie en Veiligheid uit. De burgemeester van Breda kan er de laatste dagen weer van getuigen hoe ontwrichtend die criminelen bezig zijn.

Deze opgave vraagt veel van bestuurders en politiek, maar ook van samenleving en burgers.

Veiligheid is niet alleen van de burgemeester, maar ook van de Gemeenteraad.

Tekst nieuwjaarstoespraak commissaris van de Koning 11 januari 2018- alleen de uitgesproken tekst geldt.

Ook de strijd tegen ondermijning vraagt stevige inzet, in netwerken.

Ook bij dit vraagstuk staat de Gemeenteraad steeds minder op zich zelf.

Net als Provinciale Staten krijgen de nieuwe raden te maken met meerlagige opgaven die zich niet makkelijk op slechts een plaats laten bedienen.

Samenwerken, op vele verschillende manieren en in verschillende allianties, is steeds meer noodzakelijk.

Zowel in de ontwikkeling als de uitvoering van beleid is partnerschap in netwerken nodig.

Netwerken die zowel overheden, kennisinstellingen, bedrijven en burgerorganisaties over traditionele grenzen heen verenigen op heldere ambities, duidelijke doelstellingen, betrouwbare allianties en duidelijke afspraken.

Dat is wat ik vaak aanduid als Quadrupel A bestuur en grensontkennend samenwerken: we zijn er goed in in onze provincie. Maar het kan nog zoveel beter!!

Want we moeten het verschil gaan maken om onze economie, waarvan het toekomstige succes en concurrentiekracht zo verschrikkelijk afhankelijk is van goed onderwijs en onderzoek, van innovatie en een goed functionerende arbeidsmarkt.

De opgaven zijn enorm. In een in december jongstleden verschenen rapport van het McKinsey Global Institute wordt duidelijk dat de toenemende digitalisering en robotisering een forse uitdaging voor onze arbeidsmarkt op gaan leveren.

De combinatie van een economie waarin het aandeelhouderschap zich beperkt tot degenen die het kapitaal verschaffen met de toenemende digitalisering is levensgevaarlijk voor de duurzame samenhang in onze samenleving en een gezonde economie.

Lees het recent verschenen boek over de uitverkoop van Organon en word, met mij, boos op de manier waarop dat is gelopen. Het is meer egonomie dan economie wat daar gebeurde.

Blij word ik dan wel weer van de mogelijkheid die we in Brabant hebben, om met een eigen visie -Rijnlandse regionomie- op de puinhopen van kortzichtigheid en eigenbelang opnieuw te bouwen en te ontwikkelen.

We zijn trots op wat we bereiken in Oss en natuurlijk ook in Eindhoven, waar het succes en vooral het belang van Brainport nu eindelijk wat meer ruimhartig erkenning heeft gekregen in de residentie.

Complimenten aan burgemeester Jorritsma, die, schouder aan schouder met ondernemers (ik noem zonder anderen te kort te doen de inzet van Hans de Jong en Peter Wennink),

Tekst nieuwjaarstoespraak commissaris van de Koning 11 januari 2018- alleen de uitgesproken tekst geldt.

kennisinstellingen, zijn collegae in de regio en de B5 gemeenten en het provinciebestuur knokt voor een mooi resultaat.

Dames en heren.

Het zal nog een hele tour worden om dat succes van vandaag voor de toekomst vast te houden.

Want dat betekent ook letterlijk: talentvolle Brabanders en alle anderen die hier hun toekomst willen bouwen, vasthouden in onze arbeidsmarkt.

We hebben de slimme brains en de gouden handjes nodig. We moeten voorkomen dat men na de studie van hier vertrekt.

Dat vraagt om een stevige inzet op een goed vestigings-, beter een goed blijf-klimaat. Dan gaat het niet alleen om voldoende aanbod van aangenaam en gewaardeerd werk, maar ook om een fijne leefomgeving, een goede infrastructuur, en bruisend cultureel leven.

En om een samenleving die dat ook echt is: waarin we letten op elkaar, waarin we zorgen voor elkaar, waarin we onderkennen dat we er niet alleen voor onszelf zijn. Waarin iedereen zich gekend voelt en meedoet.

Waarin we allemaal, zonder uitzondering, een stukje verantwoordelijkheid dragen voor de toekomst van onze mooie provincie.

Collega van Merrienboer maakte ons er onlangs op attent dat het woord provincie uit het Latijn stamt, en betekent: opdracht. Welnu: Brabant, dat is dus onze gezamenlijke opdracht.

Op veel fronten heeft het provinciebestuur ambities en mooie resultaten geboekt. Jaren soms al is er toegewerkt naar gunstige besluiten, samen met het nieuw aangetreden kabinet.

De spreekwoordelijke schop gaat de grond in en de A58 en A67 worden aangepakt. Een forse investering zal worden gedaan ook in spoorvoorzieningen, ik noem de aanpak van de A2, en de ontwikkeling van Eindhoven centraal naar een internationaal knooppunt.

Infrastructuur en economie: we weten maar al te goed hoe het belang van die twee onderling verweven is.

Tegelijkertijd kijken we ook slim vooruit. Het komende jaar zal niet alleen een intensief debat over de nieuwe omgevingsvisies worden gevoerd, maar zullen de Brabanders ook betrokken worden bij een gesprek over de toekomst van onze mobiliteit.

Van de Staten van Brabant zullen immers richtinggevende uitspraken worden gevraagd over wat we in vragen van mobiliteit en openbaar vervoer belangrijk vinden.

Gaat de lijnbus de aan de muur vastgeschroefde bakelieten telefoon achterna? Welke scenario's ontvouwen zich?

De gemeenschappelijke kracht van het samen optrekken, met name ook met de B5 steden en onze regionale samenwerkingsverbanden, heeft zich op vele fronten duidelijk uitbetaald. Dat Tekst nieuwjaarstoespraak commissaris van de Koning 11 januari 2018- alleen de uitgesproken tekst geldt.

is bijvoorbeeld zo, daar waar het gaat om de ontwikkeling van een stevig en robuust cultuuraanbod, net name in ons stedelijke netwerk.

Dat geldt ook op het terrein van evenementen en sport, en al evenzeer op het terrein van de stevige doorontwikkeling van onze natuur.

Ook daar: veel partnerschap, en nog veel te doen!

Tot slot, het is nu al mooi om uit te zien naar belangrijke gebeurtenissen in onze provincie, ik noem er een paar:

§2018, het hele jaar feest in Roosendaal, waar wordt gevierd dat die stad dit jaar 750 jaar bestaat. Wens burgemeester Niederer en alle Roosendaalers een mooi feest. Het provinciebestuur schenkt het gebruikelijke 'Benkske'.

§ 2018, op 16 september, de Stoet der Stoeten, in Bergen op Zoom. Folder, nog ruimte voor deelname, zou mooi zijn als uit alle gemeenten vertegenwoordigers van 'lopende cultuur' meedoen. Mooi initiatief van de Brabantse Hoeders.

§ 2018, tien maanden lang elke maand een thema van 'We are Food'. Wezenlijk verbonden met onze ambitie te streven naar een verduurzaming van productie en consumptie. Verschillende themata zullen aan bod komen: het tegengaan van verspilling, van samen voedsel produceren, het belang van innovatie in de sectoren en ketens, aandacht voor vernieuwende en innoverende boeren. Wezenlijk thema: we houden van onze boeren en van de mensen die werken aan een gezonde voeding. Voor wie niet kan wachten, zie de website. Geweldige samenwerking van onze provincie met ondernemers in de agro-food, gemeenten en de Brabantse regio's.

§ 2018, op 21 maart. De gemeenteraadsverkiezingen. Lokale democratie, dicht bij en van de burgers. Grote waardering voor alle zittende raadsleden en kandidaten. Op naar goede samenwerking, stabiele colleges met een stevig draagvlak.

§2018: is officieel het Europees Jaar voor Cultureel Erfgoed waarbij vooral lokale en regionale initiatieven op het vlak van cultureel erfgoed centraal staan. Het betreft zowel materieel als immaterieel cultureel erfgoed.

En ja, het zal ook het jaar van de Brexit zijn. Wellicht is het goed om nog eens goed na te denken of we dit wel willen. Zuidelijk Toneel laat zien dat naast actuele dilemma's hier eeuwenoude reflexen spelen. Europa is kwetsbaar voor leugens en geschreeuw en gebouwd op wezenlijke waarden van menselijke waardigheid, democratie en rechtsstaat. Hervormen is immer nodig, maar laten we kritisch koesteren wat op het spel staat.